

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Femte Afdeling)

19. december 2019*

»Præjudiciel forelæggelse – socialpolitik – beskyttelse af arbejdstagerne i tilfælde af arbejdsgiverens insolvens – direktiv 2008/94/EF – artikel 8 – supplerende forsikringsordninger – beskyttelse af retten til ydelser i forbindelse med alderdom – et sikret minimum af beskyttelse – den tidligere arbejdsgivers pligt til at yde kompensation for en nedsættelse af arbejdsmarkedspensionen – ekstern forsikringsinstitution – direkte virkning«

I sag C-168/18,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Bundesarbeitsgericht (forbundsdomstol i arbejdsretlige sager, Tyskland) ved afgørelse af 20. februar 2018, indgået til Domstolen den 5. marts 2018, i sagen

Pensions-Sicherungs-Verein VVaG

mod

Günther Bauer,

har

DOMSTOLEN (Femte Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, E. Regan, og dommerne I. Jarukaitis, E. Juhász (refererende dommer), M. Ilešič og C. Lycourgos,

generaladvokat: G. Hogan,

justitssekretær: kontorchef D. Dittert,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 14. februar 2019,

efter at der er afgivet indlæg af:

- Pensions-Sicherungs-Verein VVaG ved Rechtsanwalt F. Wortmann,
- Günther Bauer ved Rechtsanwältin I. Axler,
- den tyske regering først ved T. Henze og R. Kanitz, derefter ved R. Kanitz, som befuldmægtigede,
- den luxembourgske regering ved D. Holderer og T. Uri, som befuldmægtigede, bistået af avocat P. Kinsch,

* Processprog: tysk.

- Det Forenede Kongeriges regering ved Z. Lavery, som befuldmægtiget, bistået af J. Coppel, QC,
  - Europa-Kommissionen ved M. Kellerbauer og B.-R. Killmann, som befuldmægtigede,
- og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 8. maj 2019,
afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 8 i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2008/94/EF af 22. oktober 2008 om beskyttelse af arbejdstagerne i tilfælde af arbejdsgiverens insolvens (EUT 2008, L 283, s. 36).
- 2 Anmodningen er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem Pensions-Sicherungs-Verein VVaG (organ til sikring af arbejdsmarkedspensioner, herefter »PSV«) og Günther Bauer angående kompensation for nedsættelserne af størrelsen af ydelser udbetalt af en pensionskasse.

Retsforskrifter

EU-retten

- 3 Tredje betragtning til direktiv 2008/94 bestemmer:
»Det er nødvendigt at fastsætte bestemmelser til beskyttelse af arbejdstagerne i tilfælde af arbejdsgiverens insolvens og for at sikre dem et minimum af beskyttelse, især for at sikre betalingen af deres tilgodehavender, under hensyntagen til kravet om en afbalanceret økonomisk og social udvikling i [Den Europæiske Union]. Med henblik herpå bør medlemsstaterne etablere en garantiinstitution, der sikrer arbejdstagerne betaling af løntilgodehavender.«
- 4 I henhold til dette direktivs artikel 1, stk. 1, finder det anvendelse på tilgodehavender, som arbejdstagere i medfør af en arbejdsaftale eller et ansættelsesforhold har hos arbejdsgivere, der er insolvente i henhold til nævnte direktivs artikel 2, stk. 1.
- 5 Nævnte direktivs artikel 8 lyder således:
»Medlemsstaterne sikrer, at de nødvendige foranstaltninger træffes for at beskytte interesser hos arbejdstagere og personer, der allerede havde forladt arbejdsgiverens virksomhed eller bedrift på datoen for dennes insolvens, for så vidt angår erhvervet ret eller delvis erhvervet ret til ydelser i forbindelse med alderdom, herunder ydelser til efterladte, i henhold til supplerende faglige eller tværfaglige forsikringsordninger, som ikke er omfattet af nationale lovbestemte sociale sikringsordninger.«
- 6 I henhold til artikel 11, stk. 1, i direktiv 2008/94 berører dette ikke medlemsstaternes mulighed for at anvende eller indføre administrativt eller ved lov fastsatte bestemmelser, som er gunstigere for arbejdstagerne.

Tysk ret

- 7 Gesetz zur Verbesserung der betrieblichen Altersversorgung (Betriebsrentengesetz) (lov om forbedring af arbejdsmarkedspensioner) af 19. december 1974 (BGBl. 1974 I, s. 3610), som ændret ved lov af 17. august 2017 (BGBl. 2017 I, s. 3214) (herefter »lov om arbejdsmarkedspensioner«), bestemmer i § 1 med overskriften »arbejdsgiverens tildeling af arbejdsmarkedspension«:

»(1) Bestemmelserne i denne lov finder anvendelse på alders-, invaliditets- eller efterladtepensionsydelse, som en arbejdsgiver tildeler en arbejdstager på grundlag af ansættelsesforholdet (arbejdsmarkedspension). Arbejdsmarkedspensionsydelser kan udbetales direkte af arbejdsgiveren eller gennem en af de i § 1b, stk. 2-4, omhandlede forsikringsinstitutioner. Arbejdsgiveren garanterer udbetalingen af de ydelser, som han har tildelt, selv om han ikke direkte forestår udbetalingen heraf.

[...]«

- 8 Denne lovs § 1b med overskriften »beskyttelse af erhvervede rettigheder og udbetaling af arbejdsmarkedspensionsydelser«, som i artiklens stk. 2-4 opregner de muligheder, som tilbydes en arbejdsgiver på området for arbejdsmarkedspension, bestemmer i det væsentlige, at en arbejdsgiver kan tegne en livsforsikring til fordel for arbejdstageren (stk. 2), eller at arbejdsmarkedspensionsydelserne kan udbetales af en pensionskasse, af en pensionsfond (stk. 3) eller af en hjælpefond (stk. 4).

- 9 Nævnte lovs § 7 med overskriften »forsikringsdækningen« bestemmer:

»(1) Pensionsmodtagere samt disses ydelsesberettigede pårørende, hvis tilgodehavender udbetales direkte af arbejdsgiveren, men som ikke kan udbetales, fordi der er indledt insolvensbehandling mod arbejdsgiveren eller boet efter denne, kan anlægge sag mod den institution, der yder insolvenssikring, med krav på et beløb svarende til størrelsen af den ydelse, som arbejdsgiveren skulle have udrett, hvis insolvensbehandlingen ikke var blevet indledt [...]«

- 10 Samme lovs § 10 med overskriften »bidragspligt og -beregning« bestemmer:

»(1) De nødvendige midler til gennemførelse af insolvenssikringen tilvejebringes i henhold til en offentligretlig forpligtelse ved bidrag fra alle arbejdsgivere, der enten har udbetalt arbejdsmarkedspensionsydelserne direkte eller udbetaler disse i henhold til en direkte forsikring [...] eller ifølge ordningen for en hjælpefond eller en pensionsfond.

[...]

(4) Bestemmelserne i Zivilprozessordnung [(lov om civil retspleje)] om tvangsfuldbyrdelse anvendes analogt for så vidt angår de afgørelser, som den institution, der yder insolvenssikring, vedtager på området for bidrag. Den institution, der yder insolvenssikring, udsteder tvangsfuldbyrdesdokumentet.

[...]«

11 § 14 i lov om arbejdsmarkedspensioner, med overskriften »Den institution, der yder insolvenssikring«, bestemmer:

»(1) Den institution, der yder insolvenssikring, er [PSV]. Denne institution indtager ligeledes denne rolle for så vidt angår pensionsydelse, som udbetales af luxembourgske virksomheder, i overensstemmelse med overenskomsten af 22. september 2000 mellem Forbundsrepublikken Tyskland og Storhertugdømmet Luxembourg om samarbejde vedrørende insolvenssikring for så vidt angår arbejdsmarkedspensioner.

(2) [PSV] er underlagt tilsyn foretaget af Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht [(forbundsfinanstilsynet)] [...]«

12 § 3 i Verwaltungs-Vollstreckungsgesetz (lov om fuldbyrdelse på det administrative område) af 27. april 1953 (BGBl. 1953 I, s. 157), som ændret ved lov af 30. juni 2017 (BGBl. 2017 I, s. 2094), bestemmer:

»(1) Tvangsfuldbyrdelse indledes mod rekviritus ved en fuldbyrdelsesordre; det kræves ikke, at der foreligger et eksigibelt dokument.

(2) Tvangsfuldbyrdelsesproceduren kan iværksættes, hvis følgende betingelser er opfyldt:

a) Der foreligger et betalingspålæg, hvorved debitor er blevet opfordret til at betale.

b) Ydelsen er forfaldet.

c) Fristen på en uge efter meddelelsen af betalingspålægget eller, såfremt ydelse først forfalder senere, på en uge efter forfaldsdagen er udløbet.

(3) Forud for udstedelsen af fuldbyrdelsesordren skal der desuden over for debitor være fremsat særligt påkrav om betaling med en betalingsfrist på yderligere en uge.

(4) Fuldbyrdelsesordren udstedes af den myndighed, der er berettiget til at gøre tilgodehavendet gældende.«

Twisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

13 I december 2000 fik Günther Bauer af sin tidligere arbejdsgiver tildelt en arbejdsmarkedspension som omhandlet i lov om arbejdsmarkedspensioner.

14 Denne arbejdsmarkedspension omfattede et månedligt pensionstillæg og en årlig julebonus, som blev tildelt direkte af den tidligere arbejdsgiver, samt en pension, som blev tildelt i henhold til pensionskassernes ordning på grundlag af denne tidligere arbejdsgivers bidrag og blev udbetalt af Pensionskasse für die Deutsche Wirtschaft (pensionskasse for tysk erhvervsliv, herefter »Pensionskasse«), en tværfaglig forsikringsinstitution, hvis ydelser tillægger de berettigede lønmodtagere en subjektiv ret.

15 I 2003 kom Pensionskasse i økonomiske vanskeligheder og nedsatte, med tilladelse fra forbundsfinanstilsynet, størrelsen af de udbetalte ydelser. Således blev den del af den til Günther Bauer udbetalte pension, som blev beregnet i forhold til bidragene fra hans tidligere arbejdsgiver, og som udgjorde 599,49 EUR brutto i juni 2003, nedsat af Pensionskasse hvert år fra 2003 til 2013, idet de 11 foretagne nedsættelser var på mellem 1,40% og 1,25%.

- 16 Fra 2003 til 2013 blev størrelsen af den månedlige alderspension, som blev udbetalt til Günther Bauer af Pensionskasse, i alt nedsat med 13,8%, hvilket svarer til et tab for den berørte på 82,74 EUR pr. måned og en nedsættelse på 7,4% af den samlede størrelse af de arbejdsmarkedspensionsydelse, som han oppebærer i henhold til den supplerende faglige forsikringsordning.
- 17 I overensstemmelse med den garantiforpligtelse, som følger af den nationale lovgivning, begyndte Günther Bauers tidligere arbejdsgiver at kompensere nedsættelserne af de ydelser, der blev udbetalt af Pensionskasse, idet denne lovgivning ikke fastsætter andre garantiforpligtelser for de ydelser, der udbetales af pensionskasserne.
- 18 I januar 2012 blev der indledt insolvensbehandling af denne tidligere arbejdsgiver.
- 19 PSV, som sikrer betaling af arbejdsmarkedspensioner i tilfælde af, at en arbejdsgiver i Tyskland og Luxembourg er insolvent, meddelte ved en afgørelse af 12. september 2012 Günther Bauer, at den overtog den månedlige betaling af tillægspensionen på 398,90 EUR samt den årlige betaling af julebonussen på 1 451,05 EUR.
- 20 Da PSV imidlertid afviste at kompensere nedsættelserne af den alderspension, som blev udbetalt af Pensionskasse, fortsatte sidstnævnte med at udbetale en alderspension på et nedsat beløb til den berørte.
- 21 Ved at søgsmål anlagt ved den kompetente ret i første instans gjorde Günther Bauer gældende, at PSV på grund af insolvensbehandlingen af hans tidligere arbejdsgiver skulle garantere de nedsættelser, som berører de af Pensionskasse udbetalte ydelser. PSV gjorde gældende, at den ikke var forpligtet til at garantere størrelsen af de ydelser, som udbetales af en pensionskasse, i tilfælde af, at arbejdsgiveren ikke var i stand til at opfylde sin lovbestemte garantiforpligtelse på grund af sin egen insolvens.
- 22 Günther Bauer fik ikke medhold i første instans, men fik imidlertid medhold i appellinstansen.
- 23 PSV har indbragt sagen for Bundesarbeitsgericht (forbundsdomstol i arbejdsretlige sager, Tyskland), som har oplyst, at den i hovedsagen skal afgøre spørgsmålet, om PSV er forpligtet til at garantere Günther Bauers fordring mod hans tidligere arbejdsgiver med den begrundelse, at sidstnævnte er insolvent og følgelig ikke kan opfylde sin egen forpligtelse til at garantere de ydelser, der udbetales af Pensionskasse.
- 24 Den forelæggende ret har bemærket, at arbejdsmarkedspensionsydelse i Tyskland kan tildeles på forskellige måder. Arbejdsgiveren kan dels udbetale de ydelser, som påhviler ham i henhold til hans virksomheds arbejdsmarkedspensionsordning, direkte. Han kan dels lade de nævnte ydelser udbetale via en ekstern institution. Arbejdsgiveren leverer herved ingen ydelse, men opfylder denne indirekte, enten ved hjælp af en livsforsikring tegnet af arbejdsgiveren til fordel for arbejdstageren eller gennem en hjælpefond eller en pensionskasse, som han overlader forvaltningen af hans virksomheds arbejdsmarkedspensionsordning til.
- 25 Når arbejdsgiveren tildeler arbejdsmarkedspensionsydelse til lønmodtageren, som udbetales af en ekstern forsikringsinstitution, og når disse ydelser ikke er tilstrækkelige til at opfylde den forpligtelse, som han har indgået i forhold til lønmodtageren i henhold til ansættelseskontrakten, pålægger den nationale ret arbejdsgiveren en garantiforpligtelse, som han skal sikre med sin egen formue. I denne situation fastsætter den nationale ret, hvis arbejdsgiveren er insolvent, ingen forpligtelse for PSV til at garantere de ydelser, som arbejdsgiveren skal udbetale til lønmodtageren som følge af en pensionskasses nedsættelse af størrelsen af de udbetalte ydelser.
- 26 For det første er den forelæggende ret i tvivl om anvendeligheden af artikel 8 i direktiv 2008/94 i det tilfælde, hvor en pensionskasse, uden at denne selv er insolvent, nedsætter størrelsen af de udbetalte ydelser, men hvor den tidligere arbejdsgiver, uanset hans garantiforpligtelse, som er fastsat i national

ret, ikke er i stand til at kompensere de foretagne nedsættelser som følge af, at han er insolvent. Ifølge denne retsinstant har lønmodtageren i dette tilfælde et tilgodehavende mod sin tidligere arbejdsgiver som følge af ansættelsesforholdet som omhandlet i artikel 1, stk. 1, i direktiv 2008/94, eftersom denne fordring hviler på denne tidligere arbejdsgivers tildeling af pensionsydelse.

- 27 For det andet ønsker den forelæggende ret, som præciserer, at de tab, som den pågældende tidligere arbejdstager har lidt i hovedsagen, kun svarer til 13,8% af den månedlige alderspension og til 7,4% af samtlige de arbejdsmarkedspensionsydelse, som følger af de rettigheder, som denne har erhvervet i henhold til den supplerende faglige forsikringsordning, oplyst, henset til den forpligtelse til at beskytte interesserne hos de arbejdstagere, der er nævnt i artikel 8 i direktiv 2008/94, under hvilke omstændigheder de tab, der er lidt af den tidligere lønmodtager som følge af dennes tidligere arbejdsgivers insolvens, kan anses for at være åbenbart uforholdsmæssige. Den forelæggende ret er af den opfattelse, at det er nødvendigt med præciseringer hvad angår de omstændigheder, der er omhandlet i præmis 35 i dom af 24. november 2016, Webb-Sämann (C-454/15, EU:C:2016:891), for at den kan bedømme, om den minimumsbeskyttelse, der er fastsat i artikel 8 i direktiv 2008/94, er opfyldt i hovedsagen.
- 28 For det tredje har den forelæggende ret bemærket, at i det tilfælde, hvor artikel 8 i direktiv 2008/94 skal fortolkes således, at den stiller krav om, at den pågældende medlemsstat skal garantere de af Günther Bauer påberåbte rettigheder, kan den ikke foretage en fortolkning af de relevante bestemmelser i lov om arbejdsmarkedspensioner, som er i overensstemmelse med dette direktiv. Følgelig er denne retsinstant i tvivl om den direkte virkning, som artikel 8 i direktiv 2008/94 ville kunne have, som ville gøre det muligt for Günther Bauer at påberåbe denne bestemmelse direkte for den forelæggende ret.
- 29 For det fjerde ønsker den forelæggende ret, i tilfælde af, at artikel 8 i direktiv 2008/94 fremkalder direkte retsvirkninger, oplyst, om denne bestemmelse kan påberåbes over for et organ til sikring af arbejdsmarkedspensioner som PSV.
- 30 Under disse omstændigheder har Bundesarbeitsgericht (forbundsdomstol i arbejdsretlige sager) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Kan artikel 8 i [direktiv 2008/94] anvendes, når arbejdsmarkedspensionsydelse udredes gennem en tværfaglig forsikringsinstitution, der er underlagt det statslige finanstilsyn, og forsikringsinstitutionen af finansielle grunde og med tilsynsmyndighedens samtykke på berettiget vis nedsætter sine ydelser, og arbejdsgiveren i henhold til national ret ganske vist er forpligtet til at udligne disse nedsættelser over for en tidligere arbejdstager men er blevet insolvent, hvilket medfører, at den pågældende ikke kan opfylde denne forpligtelse?

2) Såfremt det første præjudicielle spørgsmål besvares bekræftende:

Under hvilke omstændigheder kan de tab, som den tidligere arbejdstager på grund af arbejdsgiverens insolvens har lidt for så vidt angår arbejdsmarkedspensionsydelse, anses som åbenbart uforholdsmæssige og dermed forpligte medlemsstaterne til at sikre en minimumsbeskyttelse imod dem, selv om den tidligere arbejdstager modtager mindst halvdelen af de ydelser, der følger af vedkommendes akkumulerede pensionsrettigheder?

3) Såfremt det første præjudicielle spørgsmål besvares bekræftende:

Har artikel 8 i direktiv 2008/94[...] direkte virkning, og tillægger denne bestemmelse i tilfælde af, at en medlemsstat ikke har gennemført direktivet i national ret eller ikke har gennemført det korrekt, borgerne rettigheder, som disse ved de nationale domstole kan påberåbe sig over for staten?

4) Såfremt det tredje præjudicielle spørgsmål besvares bekræftende:

Skal en privatretligt organiseret institution anses som et offentligt organ i en medlemsstat, når medlemsstaten – på bindende vis for arbejdsgiveren – har udpeget den pågældende institution som den instans, der sikrer arbejdsmarkedspensioner i tilfælde af insolvens, og institutionen er underlagt det statslige finanstillsyn og opkræver de nødvendige insolvenssikringsbeløb fra arbejdsgiverne i henhold til offentlig ret, og på samme måde som en myndighed kan tilvejebringe betingelserne for iværksættelse af tvangsfuldbyrdelse gennem en forvaltningsakt?»

Om de præjudicielle spørgsmål

Det første spørgsmål

- 31 Med det første spørgsmål ønsker den forelæggende ret i det væsentlige oplyst, om artikel 8 i direktiv 2008/94 skal fortolkes således, at den finder anvendelse i en situation, hvor en arbejdsgiver, som udreder arbejdsmarkedspensionsydelse gennem et tværfagligt organ, som følge af sin insolvens ikke kan sikre kompensation for de tab, som følger af nedsættelsen af de ydelser, som udbetales af dette tværfaglige organ, idet denne nedsættelse var blevet godkendt af det statslige finanstillsyn, som udøver tilsyn med det nævnte organ.
- 32 For så vidt angår det materielle anvendelsesområde for direktiv 2008/94 bestemmer direktivets artikel 1, stk. 1, at det finder anvendelse på tilgodehavender, som arbejdstagere i medfør af en arbejdsaftale eller et ansættelsesforhold har hos arbejdsgivere, der er insolvente i henhold til dette direktivs artikel 2, stk. 1.
- 33 I nævnte direktivs artikel 8 bestemmes, at medlemsstaterne sikrer, at de nødvendige foranstaltninger træffes for at beskytte interesser hos arbejdstagere, der allerede havde forladt arbejdsgiverens virksomhed eller bedrift på datoen for dennes insolvens, for så vidt angår erhvervet ret til ydelser i forbindelse med alderdom, i henhold til supplerende faglige eller tværfaglige forsikringsordninger, som ikke er omfattet af nationale lovbestemte sociale sikringsordninger.
- 34 Det er ubestridt, at Günther Bauer er en tidligere arbejdstager, at hans tidligere arbejdsgiver er insolvent, og at der på datoen for dennes insolvens og som følge af denne skete et indgreb i erhvervet ret til ydelser i forbindelse med alderdom, eftersom denne tidligere arbejdsgiver ikke længere var i stand til at kompensere nedsættelserne af den månedlige arbejdsmarkedspension, som blev udbetalt af en tværfaglig forsikringsinstitution, i overensstemmelse med den forpligtelse til at garantere udbetaling af arbejdsmarkedspensionsydelser, som påhviler arbejdsgiveren i henhold til national ret.
- 35 De materielle elementer, der er omhandlet i artikel 8 i direktiv 2008/94, er således opfyldt, hvilket indebærer, at denne artikel 8 finder anvendelse på omstændigheder som de i hovedsagen omhandlede (jf. i denne retning dom af 25.4.2013, Hogan m.fl., C-398/11, EU:C:2013:272, præmis 40).
- 36 Det følger af ovenstående betragtninger, at det første spørgsmål skal besvares med, at artikel 8 i direktiv 2008/94 skal fortolkes således, at den finder anvendelse i en situation, hvor en arbejdsgiver, som udreder arbejdsmarkedspensionsydelser gennem et tværfagligt organ, som følge af sin insolvens ikke kan sikre kompensation for de tab, som følger af nedsættelsen af størrelsen af de nævnte ydelser, som udbetales af dette tværfaglige organ, idet denne nedsættelse var blevet godkendt af det statslige finanstillsyn, som udøver tilsyn med det nævnte organ.

Det andet spørgsmål

- 37 Med det andet spørgsmål ønsker den forelæggende ret oplyst, under hvilke særlige omstændigheder det med henblik på anvendelsen af artikel 8 i direktiv 2008/94, må antages, at en nedsættelse af størrelsen af de arbejdsmarkedspensionsydelse, der udbetales til en tidligere arbejdstager, som følge af denne arbejdstagers tidligere arbejdsgivers insolvens er åbenbart uforholdsmæssig og medfører en forpligtelse for medlemsstaterne til at sikre en minimumsbeskyttelse, selv om den berørte modtager mindst halvdelen af størrelsen af de ydelser, der følger af hans erhvervede ret til en arbejdsmarkedspension.
- 38 Det bemærkes, at medlemsstaterne i forbindelse med gennemførelsen af dette direktivs artikel 8 råder over et vidt skøn med henblik på fastsættelsen af såvel fremgangsmåden som niveauet for beskyttelsen af de rettigheder, som arbejdstagerne har erhvervet til ydelser i forbindelse med alderdom i henhold til supplerende forsikringsordninger. Denne bestemmelse kan derfor ikke fortolkes således, at den kræver en fuldstændig garanti af de omhandlede rettigheder (jf. i denne retning dom af 6.9.2018, Hampshire, C-17/17, EU:C:2018:674, præmis 41).
- 39 Denne artikel 8 er således ikke til hinder for, at medlemsstaterne, idet de forfølger legitime økonomiske og sociale mål, reducerer de rettigheder, arbejdstagerne har erhvervet, i tilfælde af deres arbejdsgivers insolvens, for så vidt som de navnlig overholder proportionalitetsprincippet (jf. i denne retning dom af 6.9.2018, Hampshire, C-17/17, EU:C:2018:674, præmis 42).
- 40 Det følger heraf, at medlemsstaterne i overensstemmelse med det formål, der forfølges med direktiv 2008/94, er forpligtet til, når der ikke foreligger nogen form for misbrug fra arbejdstagerens side som omhandlet i dette direktivs artikel 12, at sikre disse den minimumsbeskyttelse, der kræves i denne bestemmelse (jf. i denne retning dom af 24.11.2016, Webb-Sämann, C-454/15, EU:C:2016:891, præmis 35, og af 6.9.2018, Hampshire, C-17/17, EU:C:2018:674, præmis 47).
- 41 Domstolen har allerede fastslået, at en korrekt gennemførelse af artikel 8 i nævnte direktiv kræver, at en tidligere arbejdstager i tilfælde af arbejdsgiverens insolvens modtager mindst halvdelen af de ydelser i forbindelse med alderdom, som følger af de pensionsrettigheder, der er akkumuleret i forbindelse med en supplerende faglig forsikringsordning (jf. i denne retning dom af 25.1.2007, Robins m.fl., C-278/05, EU:C:2007:56, præmis 57, af 25.4.2013, Hogan m.fl., C-398/11, EU:C:2013:272, præmis 51, af 24.11.2016, Webb-Sämann, C-454/15, EU:C:2016:891, præmis 35, og af 6.9.2018, Hampshire, C-17/17, EU:C:2018:674, præmis 50).
- 42 Domstolen har endvidere præciseret, at selv om der i henhold til artikel 8 i direktiv 2008/94 kræves en minimumsgaranti på halvdelen af ydelserne i forbindelse med alderdom, bevirker dette ikke, at det er udelukket, at de tab, der er lidt af en arbejdstager eller af en tidligere arbejdstager, under visse omstændigheder ligeledes kan anses for at være åbenbart uforholdsmæssige under hensyn til den forpligtelse til at beskytte arbejdstageres interesser, der er indeholdt i denne bestemmelse (jf. i denne retning dom af 24.11.2016, Webb-Sämann, C-454/15, EU:C:2016:891, præmis 35, og af 6.9.2018, Hampshire, C-17/17, EU:C:2018:674, præmis 50).
- 43 Det fremgår af begrundelsen til forslaget til Rådets direktiv om tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om beskyttelse af arbejdstagerne i tilfælde af arbejdsgiverens manglende betalingsevne af 11. april 1978 [KOM(78) 141 endelig], at formålet med dette direktiv var at tilbyde en beskyttelse under omstændigheder, som udgør en trussel mod arbejdstagerens egen og hans families eksistens. Som anført i denne begrundelse er bestemmelserne, som nu findes i artikel 8 i direktiv 2008/94, navnlig begrundet med EU-lovgivers ønske om at undgå omstændigheder, som er til særlig ulempe for arbejdstageren som følge af tabet af de rettigheder, som han havde erhvervet i henhold til en supplerende forsikringsordning.

- 44 Det kan heraf udledes, at en nedsættelse af ydelserne i forbindelse med alderdom til en tidligere arbejdstager skal anses for at være åbenbart uforholdsmæssig, når denne nedsættelse, samt i givet fald den fastsatte udvikling heraf, fører til, at den berørtes evne til at forsørge sig selv berøres alvorligt. Dette vil være tilfældet med en nedsættelse af ydelserne i forbindelse med alderdom, som rammer en tidligere arbejdstager, som allerede lever under, eller som på grund af denne nedsættelse vil skulle leve under, den tærskel for risiko for fattigdom, som fastsættes af Eurostat for den pågældende medlemsstat.
- 45 Artikel 8 i direktiv 2008/94 kræver, som en forpligtelse til minimumsbeskyttelse, at en medlemsstat garanterer en tidligere arbejdstager, som er udsat for en sådan nedsættelse af hans ydelser i forbindelse med alderdom, en godtgørelse af en størrelse, som, uden at den nødvendigvis dækker alle de lidte tab, er i stand til at afhjælpe deres åbenbart uforholdsmæssige karakter.
- 46 Henset til ovenstående betragtninger skal det andet spørgsmål besvares med, at artikel 8 i direktiv 2008/94 skal fortolkes således, at en nedsættelse af størrelsen af de arbejdsmarkedspensionsydelser, der udbetales til en tidligere arbejdstager, som følge af denne arbejdstagers tidligere arbejdsgivers insolvens anses for at være åbenbar uforholdsmæssig, selv om den berørte modtager mindst halvdelen af størrelsen af de ydelser, som følger af hans erhvervede rettigheder, når denne tidligere arbejdstager allerede lever under, eller på grund af denne nedsættelse vil skulle leve under, den tærskel for risiko for fattigdom, som fastsættes af Eurostat for den pågældende medlemsstat.

Det tredje og det fjerde spørgsmål

- 47 Med det tredje og det fjerde spørgsmål, som behandles samlet, ønsker den forelæggende ret oplyst, om artikel 8 i direktiv 2008/94 kan have direkte virkning, således at den kan påberåbes over for et privatretligt organ udpeget af staten som værende den institution, der yder sikring mod risikoen for arbejdsgiveres insolvens på området for arbejdsmarkedspension.
- 48 Som Domstolen gentagne gange har fastslået, kan borgerne støtte ret på ubetingede og tilstrækkeligt præcise direktivbestemmelser over for en medlemsstat og alle dens administrative organer og over for organer eller enheder, som er undergivet statens myndighed eller kontrol, eller som har særlige beføjelser i forhold til dem, der følger af bestemmelser, som gælder i forholdet til private (dom af 6.9.2018, Hampshire, C-17/17, EU:C:2018:674, præmis 54 og den deri nævnte retspraksis). Organer eller enheder, der af en myndighed er blevet tildelt udførelsen af en opgave af almen interesse og med henblik herpå er blevet tillagt særlige beføjelser, kan ligeledes sidestilles med staten (dom af 10.10.2017, Farrell, C-413/15, EU:C:2017:745, præmis 34, og af 6.9.2018, Hampshire, C-17/17, EU:C:2018:674, præmis 55).
- 49 Undersøgelsen af spørgsmålet om, hvorvidt artikel 8 i direktiv 2008/94 er ubetinget og tilstrækkelig præcis, skal omfatte tre forskellige aspekter, nemlig hvem der er omfattet af den beskyttelse, der foreskrives ved denne bestemmelse, indholdet af denne beskyttelse, og hvem det påhviler at yde den nævnte beskyttelse.
- 50 Vedrørende spørgsmålet om, hvem der er omfattet af den i artikel 8 i direktiv 2008/94 foreskrevne beskyttelse, fremgår det klart af denne artikels ordlyd, at dette direktiv har til formål at beskytte arbejdstagere og tidligere arbejdstagere, som er berørt af deres arbejdsgivers insolvens. Følgelig opfylder den nævnte artikel for så vidt angår fastsættelsen af den personkreds, som garantien skal komme til gode, de betingelser om, at den skal være tilstrækkeligt præcis og ubetinget, som kræves for en direkte anvendelse af en direktivbestemmelse (dom af 6.9.2018, Hampshire, C-17/17, EU:C:2018:674, præmis 57).

- 51 Hvad angår indholdet af den beskyttelse, der er fastsat i artikel 8 i direktiv 2008/94, bemærkes, at Domstolen har udtalt, at denne artikel 8 har til formål at sikre hver enkelt arbejdstager en minimumsbeskyttelse (jf. i denne retning dom af 6.9.2018, Hampshire, C-17/17, EU:C:2018:674, præmis 46 og 47 og den deri nævnte retspraksis).
- 52 Domstolen har fastslået, at nævnte artikel 8, for så vidt som den pålægger medlemsstaterne uden undtagelse at sikre hver enkelt tidligere arbejdstager en godtgørelse svarende til mindst 50% af værdien af vedkommendes erhvervede rettigheder i henhold til en supplerende forsikringsordning i tilfælde af hans arbejdsgivers insolvens, indeholder en klar, præcis og ubetinget forpligtelse, der påhviler medlemsstaterne, og som har til formål at tillægge borgerne rettigheder (jf. i denne retning dom af 6.9.2018, Hampshire, C-17/17, EU:C:2018:674, præmis 60).
- 53 Efter nærværende doms præmis 44 og 45 forholder det sig på samme måde med kravet om, at medlemsstaterne ligeledes er forpligtede til, i henhold til artikel 8 i direktiv 2008/94, at sikre en minimumsbeskyttelse til en tidligere arbejdstager, som er genstand for en åbenbar uforholdsmæssig nedsættelse af ydelserne i forbindelse med alderdom, således at borgerne direkte kan påberåbe sig dette krav ved en national retsinstans.
- 54 Hvad angår spørgsmålet om, hvem det påhviler at yde den beskyttelse, der er fastsat i artikel 8 i direktiv 2008/94, fremgår det af forelæggelsesafgørelsen, at PSV er blevet udpeget af den pågældende medlemsstat som værende den institution, der yder sikring mod risikoen for arbejdsgiveres insolvens på området for arbejdsmarkedspension. Dette privatretlige organ er underlagt tilsyn udøvet af det statslige finanstilsyn. Endvidere opkræver det ifølge nærmere offentligretlige regler de obligatoriske bidrag hos arbejdsgiverne, som er nødvendige for garantien mod risikoen for insolvens og kan, i lighed med en offentlig myndighed, skabe betingelserne for tvangsfuldbyrdelse med vedtagelsen af en administrativ retsakt.
- 55 Henset til den opgave, som PSV er blevet tillagt, og til de vilkår, hvorunder den udfører denne opgave, adskiller denne enhed sig følgelig fra borgerne og skal sidestilles med staten, således at de ubetingede og tilstrækkeligt præcise bestemmelser, der er omhandlet i artikel 8 i direktiv 2008/94, principielt kan påberåbes over for denne enhed.
- 56 Som generaladvokaten har bemærket i punkt 96 i forslaget til afgørelse, kan denne fortolkning imidlertid kun lægges til grund, hvis den pågældende medlemsstat har betroet PSV forpligtelsen til at sikre den minimumsbeskyttelse på området for ydelser i forbindelse med alderdom, som denne artikel 8 kræver, hvilket det tilkommer den forelæggende ret at efterprøve. Som det bl.a. fremgår af de indlæg, som er indgivet af PSV, samt af den tyske regerings indlæg, omfatter den garanti, som dette organ skal sikre, nemlig ikke ydelser, der udbetales af pensionskasser som de i hovedsagen omhandlede.
- 57 Henset til ovenstående betragtninger skal det tredje og det fjerde spørgsmål besvares med, at artikel 8 i direktiv 2008/94, som fastsætter en forpligtelse til minimumsbeskyttelse, kan have direkte virkning, således at den kan påberåbes over for et privatretligt organ, som er udpeget af staten som værende den institution, der yder sikring mod risikoen for arbejdsgiveres insolvens på området for arbejdsmarkedspension, når dette organ, henset til den opgave, som dette organ er blevet tillagt, og til de vilkår, hvorunder det udfører denne opgave, kan sidestilles med staten, for så vidt som den garantiopgave, som det er blevet tillagt, rent faktisk omfatter den type ydelser i forbindelse med alderdom, med hensyn hvilke der kræves den minimumsbeskyttelse, der er fastsat i denne artikel 8.

Sagsomkostninger

58 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parter udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Femte Afdeling) for ret:

- 1) Artikel 8 i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2008/94/EF af 22. oktober 2008 om beskyttelse af arbejdstagerne i tilfælde af arbejdsgiverens insolvens skal fortolkes således, at den finder anvendelse i en situation, hvor en arbejdsgiver, som udreder arbejdsmarkedspensionsydelse gennem et tværfagligt organ, som følge af sin insolvens ikke kan sikre kompensation for de tab, som følger af nedsættelsen af størrelsen af de nævnte ydelser, som udbetales af dette tværfaglige organ, idet denne nedsættelse var blevet godkendt af det statslige finanstilsyn, som udøver tilsyn med det nævnte organ.
- 2) Artikel 8 i direktiv 2008/94 skal fortolkes således, at en nedsættelse af størrelsen af de arbejdsmarkedspensionsydelse, der udbetales til en tidligere arbejdstager, som følge af denne arbejdstagers tidligere arbejdsgivers insolvens anses for at være åbenbar uforholdsmæssig, selv om den berørte modtager mindst halvdelen af størrelsen af de ydelser, som følger af hans erhvervede rettigheder, når denne tidligere arbejdstager allerede lever under, eller på grund af denne nedsættelse vil skulle leve under, den tærskel for risiko for fattigdom, som fastsættes af Eurostat for den pågældende medlemsstat.
- 3) Artikel 8 i direktiv 2008/94, som fastsætter en forpligtelse til minimumsbeskyttelse, kan have direkte virkning, således at den kan påberåbes over for et privatretligt organ, som er udpeget af staten som værende den institution, der yder sikring mod risikoen for arbejdsgiveres insolvens på området for arbejdsmarkedspension, når dette organ, henset til den opgave, som dette organ er blevet tillagt, og til de vilkår, hvorunder det udfører denne opgave, kan sidestilles med staten, for så vidt som den garantiopgave, som det er blevet tillagt, rent faktisk omfatter den type ydelser i forbindelse med alderdom, med hensyn hvilke der kræves den minimumsbeskyttelse, der er fastsat i denne artikel 8.

Underskrifter